

жақсартатындығы анықталды. Бұл, өз кезегінде, олардың қаржылық көрсеткіштерінің жақсаруына, жаңа клиенттерді тартуға және нарықтағы үлесін арттыруға көмектеседі.

Сондықтан, стратегиялық менеджменттің маңыздылығын түсіну қазіргі заманғы кәсіпорындар үшін қажеттілік болып табылады. Нарықтағы бәсекелестік күресінің артуы, технологиялардың жылдам дамуы, және экономиканың жаһандану процесі кәсіпорындарға стратегиялық басқару дағдыларын меңгеруді және оларды тиімді қолдануды талап етеді. Стратегиялық менеджменттің көмегімен кәсіпорындар тұрақтылық пен табысқа қол жеткізіп, нарықтағы өзгерістерге уақытында жауап бере алады.

Қорытындылай келе Қазіргі заманғы кәсіпорындар үшін стратегиялық менеджменттің рөлі ерекше маңызды. Ол кәсіпорындардың ұзақ мерзімді даму жолын айқындап, нарықтық бәсекелестік ортада табысты болуына мүмкіндік береді. Стратегиялық менеджмент кәсіпорындарға олардың мақсаттарын анықтауға, ресурстарды тиімді басқаруға, және бәсекелестік артықшылықтарды дамытуға көмектеседі. Бұл басқару тәсілі қазіргі экономикадағы динамикалық өзгерістерге бейімделуді жеңілдетеді, кәсіпорындардың нарықтағы орнының беріктігін қамтамасыз етеді [5].

Стратегиялық менеджменттің кәсіпорынның табысына, тұрақтылығына, және инновациялық әлеуетіне тигізетін ықпалы анықталды. Кәсіпорындар нарықтағы өзгерістерді бақылап, өзінің стратегияларын уақытында түзету арқылы бәсекелестерінен озық тұра алады. Сонымен қатар, стратегиялық менеджмент компаниялардың қаржылық көрсеткіштерін жақсартып, жаңа нарықтарға шығуға және клиенттер базасын кеңейтуге мүмкіндік береді.

Қазіргі жаһандану мен технологиялық прогресс жағдайында стратегиялық менеджменттің тиімділігін арттыру – кәсіпорындардың ең басты мақсаты болуы тиіс. Қазақстандағы кәсіпорындар үшін стратегиялық басқару әдістерін жетілдіру, инновацияларды енгізу, және нарықтық тәуекелдерді тиімді басқару маңызды. Бұл тәсілдер кәсіпорындарға тұрақты даму мен табысты бизнес жүргізу мүмкіндігін береді.

Әдебиеттер тізімі

1. Купешова С. Стратегиялық менеджмент: оқу құралы. — Алматы: Қазақ университеті, 2018. <https://www.kaznu.kz/kz/3415/news/one/35221/>
2. Зуб А.Т. Ұйымдастыру дағдарыстарын басқару. — Мәскеу: Университеттік гуманитарлық лицей, 2003.
3. Семей Н. Стратегиялық менеджмент. — Астана: Ғылым, 2020. <https://open.kz/kz/courses/strategiyaly-meneditzhment-negzder-bsekelk-artyshylyya-mtylu>
4. Воронина Т.П., Молчанова О.П. Инновациялық ұйымдарды басқару ерекшеліктері. // Мәскеу университетінің хабаршысы. — 2004. — №2. — Б. 35-40. https://kk.wikipedia.org/wiki/Стратегиялық_басқару
5. Стратегиялық жоспар 2025. Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің ресми ақпараттық ресурсы. — [primeminister.kz](<https://primeminister.kz>).

ҒТАХА 06.71.07

С.К. Ержанова¹, Б.К. Спанова², С. Жарылқасын³

^{1,3}Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды зерттеу университеті,

²Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті

^{1,2,3}Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.

salta_27@mail.ru

ҚАЗАҚСТАНДА АГРОӨНЕРКӘСІПТІК КЕШЕНІН МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІН АРТТЫРУ

Қазақстан – ауылшаруашылық өнімдерімен өзін-өзі қамтамасыз етіп қана қоймай, ауылшаруашылық өнімдерінің экспортын дамыта алатын елдердің бірі. Ауыл шаруашылық саласын қолдау – мемлекеттің өзекті мәселелерінің бірі, өйткені ұлттық экономиканың бұл саласы нарық пен бәсекеге аз икемделген.

Еліміздегі агроөнеркәсіп кешенін экономикалық өсудің драйверіне айналдыру үшін ғаламданду жағдайындағы үрдістерді ескере отырып (Еуразиялық экономикалық одақтың

әрекет етуі, ДСҰ-на мүшелік, т.б.) бұл саланы басқару жүйесі қажет.

Ол үшін аграрлық саясат еңбек өнімділігін түбегейлі арттыруға және өңделген өнімнің экспортын ұлғайтуға бағытталуы керек. Шикізатты қайта өңдеуді қамтамасыз етіп, әлемдік нарықтарға жоғары сапалы дайын өніммен шығу маңызды.

Бұл мәселені шешуге барлық аграрлық кешеннің түбегейлі бет бұруы қажет етіледі. Аграрлық-индустриалдық диверсификация, яғни ауылшаруашылық шикізатын өңдеуді арттыру, ауыл шаруашылығындағы жаңа құрал-жабдықтар, жаңа технологиялар агроөнеркәсіп кешеніндегі инновациялық-технологиялық дамытуды белсендендіру жағдайында ғана мүмкін. Аграрлық ғылымды дамыту мәселесі басты назарда болуға тиіс.

Ол ең алдымен жаңа технологияларды трансферттеумен және оларды отандық жағдайға бейімдеумен айналысуы қажет.

Қазақстан Республикасының ауыл шаруашылығын қарқынды дамыту жаңа технологиялар мен бизнес-модельдерді енгізу, агроөнеркәсіп кешенінің ғылымға негізделуін арттыру шаруашылықтарды кооперациялау қажеттігін күшейтеді.

Дамыған елдер тәжірибесі көрсетіп отырғандай, ауыл шаруашылығында өндіріс тиімділігін арттыру мақсатында орташа және ірі ауылшаруашылық тауар өндірушілері басым болуы керек.

Агроөнеркәсіп кешенінің материалдық-техникалық базасын күшейту, ауылшаруашылық өнімінің бәсекеге қабілеттілігін арттыру негізінде индустриалды-инновациялық даму жолына көшіру Қазақстан Республикасының ауылшаруашылық өндірістік кооперативтерін тиімді дамытуды білдіреді.

Шетелдік тәжірибеге сүйене отырып, Қазақстанда ауыл шаруашылығы субъектілерінің кооператив түрінде жұмыс істеуіне жан-жақты қолдау көрсету керек.

Қазақстанның ауыл шаруашылығын қарқынды дамыту өнімнің сапасы мен экологиялық тазалығын сақтай отырып жүргізілген жағдайда, әлемге танылатын «Қазақстанда жасалған» табиғи азық-түлік брендин қалыптастырып, ілгерілетуге мүмкіндік берді.

Табиғаты жағынан, жерінің қолайлылығы, экономикасының дамуы тарапынан біздің облысымыздың мүмкіндігі мол. Азық-түлікпен Қазақстанның батысындағы облыстардың халқын қамтамасыз етуге толық шамасы жетеді. Жалпы ауыл шаруашылығы саласын дамытуда облысымыздың әлеуеті жоғары. Сондықтан агроөнеркәсіп кешенін дамытудағы негізгі міндет барлық мүмкіндіктерді пайдаланып, бәсекеге қабілетті ауыл шаруашылығы өнімдері өндірісі мен саланың экспорттық әлеуетін арттыру болып табылады.

Бүгінгі күні жекелеген өңірлерде әртараптандырудың болмауына байланысты ауыл шаруашылығы өндірісі бір жақты дамитын жағдай қалыптасты. Нәтижесінде солтүстік өңірлерде шаруашылықтар негізінен астық өндірумен айналысады және астық іс жүзінде монокультураға айналды. Әртараптандыру есебінен астық өндірісінің тәуекелдері азайтылған жоқ.

Сонымен қатар, мал шаруашылығы толық дамымай отыр, дегенмен бұл үшін барлық жағдай жасалған. Мал шаруашылығы өнімдері арқылы астықты сату есебінен ғана егістіктің әрбір гектарының қайтарымын кемінде 1,5–2 есеге арттыруға болады. Ауыспалы егіске жемшөп дақылдарын енгізу топырақтың құнарлылығын табиғи түрде үлкен шығынсыз арттыруға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, мал шаруашылығын дамыту ауыл тұрғындарын жыл бойы жұмыспен қамту мәселесін шешеді.

Сонымен бірге, нақты әртараптандырудың болмауының басты себептерінің бірі-жерді сапасыз жалдау. Ішінара тексеру көрсеткендей, олардың көпшілігінде жерді тиімді пайдалануға, оның құнарлылығын сақтауға, ауыспалы егісті сақтауға және т.б. қатысты жер заңнамасының негізгі талаптары жоқ немесе олар нақтыланбаған. Мұндай жағдай жер пайдаланушылардың жауапкершілігін бұлдыратады және тиімсіз пайдаланылатын жерлерді алып қою үшін жеткілікті дәлелдемелер базасын жинау іс жүзінде мүмкін емес етеді.

Сондай-ақ негізгі проблемалардың бірі мал шаруашылығын дамытудың тұрақтылығын қамтамасыз ету болып табылады. Мұнда екі негізгі проблема бар.

Қазақстанда 185 млн. га жайылым бар, оның 88 млн.га суландырудың жоқтығынан пайдаланылмайды (48%). Пайдаланылатын 97 млн.га жайылымдардың ішінде өңірлер бөлінісінде 20% - дан 60% - ға дейін тозған.

Ауыспалы егістегі жемшөп дақылдарының үлес салмағының төмен болуына байланысты жыл сайынғы жемшөп дайындау көлемі зоотехникалық нормадан 2 есе аз (30% орнына 15%). Демек, жануарлардың төмен өнімділігі: төмен салмақ пен сүт өнімділігі.

Сондай-ақ жайылым айналымына, жайылымдардың түбегейлі және жер бетінің жақсаруына және оларды суландыруға бақылауды күшейту проблемасы шешуді талап етеді.

Екінші мәселе-жануарлардың генетикалық әлеуетінің төмендігі, нәтижесінде ауылшаруашылық жануарлары мен құстардың өнімділігі төмен.

Алайда, саладағы оң өзгерістерге қарамастан, бірқатар жүйелі проблемалар сақталуда.

Өсімдік шаруашылығында:

- ауыл шаруашылығы дақылдарының егіс алаңдарын әртараптандырудың жеткіліксіз қарқыны;

- ұсынылған ғылыми негізделген ауыспалы егістердің сақталмауы;

- тұқым шаруашылығының жеткіліксіз дамуы, АШТӨ-нің химияландыру құралдарын (тыңайтқыштар, пестицидтер және т.б.) қолдануы;

- АШТӨ-нің техникалық және технологиялық жарақтандырылу деңгейінің төмендігі;

- негізгі ауыл шаруашылығы дақылдарының төмен өнімділігі;

- қолданылатын технологиялардың, стандарттардың, сертификаттау және сапаны басқару жүйелерінің талаптарына сәйкес келмеуі;

- АШТӨ-нің зиянды және аса қауіпті зиянды организмдерге қарсы күрес жөніндегі фитосанитариялық іс-шараларды, сондай-ақ карантиндік объектілер мен бөтен текті түрлерді оқшаулау және жою жөніндегі іс-шараларды жүргізу жөніндегі карантиндік фитосанитариялық сауаттылығының төмен деңгейі, фитосанитариялық қызметтің материалдық-техникалық жарақтануының нашар болуы;

- АӨК цифрландыру бойынша жобаларды іске асыруды жеткіліксіз ұйымдастыру.

Мал шаруашылығында:

- ауыл шаруашылығы жануарлары мен құстарының төмен өнімділігі;

- азық базасымен жеткіліксіз қамтамасыз етілу;

- асыл тұқымды мал мен құс басының төмен үлесі;

- жемшөп және жемшөп дақылдары үшін егіс алаңдарының жеткіліксіздігі;

- жайылымдық жерлерді ұтымсыз пайдалану;

- құрама жем кәсіпорындарында айналым қаражатының жетіспеушілігі;

- көптеген АШТӨ үшін субсидиялардың қолжетімділік деңгейінің төмендігі;

- субсидиялаудың түпкілікті нәтижеге және өңірлердің мамандануына байланысының болмауы;

- эпизоотиялық жағдайды және мал шаруашылығы өнімдерінің қауіпсіздігін бақылаудың жеткіліксіздігі;

- Ветеринариялық бақылау мен қадағалаудың және ҚР аумағының эпизоотиялық салауаттылығын қамтамасыз етудің тиімді жүйесінің болмауы;

- ветеринария саласындағы уәкілетті органның ведомствосы мен жергілікті атқарушы органдар арасында ветеринария саласындағы функциялар мен өкілеттіктердің аражігін нақты ажыратудың жеткіліксіздігі;

- бақылаудағы объектілердің орнын ауыстыруды қоса алғанда, жергілікті жерлерде ветеринария саласындағы заңнаманың сақталуына ветеринариялық бақылаудың жеткіліксіздігі.

- АӨК цифрландыру бойынша жобаларды іске асыруды жеткіліксіз ұйымдастыру.

Саланың техникалық жарақтандырылуы саласында:

- ауыл шаруашылығы техникасын жаңарту қарқынының жеткіліксіздігі;
- жинақтауыштарды оқшаулау мен өндірудің төмен деңгейі;
- сервистік қызмет көрсету жүйесінің дамымауы;
- мал шаруашылығы фермаларын механикаландырудың жеткіліксіз деңгейі.

Ауыл шаруашылығы өнімін қайта өңдеу және органикалық өнімді дамыту саласында:

- ауыл шаруашылығы өнімдерін қайта өңдеу үлесінің төмендігі, қайта өңдеу кәсіпорындарының өндірістік қуаттарының толық жүктелмеуі, сондай-ақ олардың физикалық тозуы және моральдық артта қалуы;
- елде органикалық өнім өндірісін сертификаттаудың жеке жүйесінің, өнім сапасын анықтау жөніндегі мамандандырылған зертханалардың болмауы.

Аграрлық азық-түлік нарықтарын дамыту саласында:

- сауда-логистикалық инфрақұрылымның дамымауы, делдалдық байланыстардың көп болуы;
- бөлшек сауда кәсіпорындары мен АШТӨ арасында байланыстың болмауы;
- экспорт үшін ірі, тұрақты партияларды қалыптастыру үшін ұйымдастырушылық, техникалық және технологиялық мүмкіндіктердің болмауы.

Жер қатынастары саласында:

- ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді ұтымсыз пайдалану, бақылаудың тиімді жүйесінің болмауы;
- жер сапасының нашарлауы және олардың өнімділігінің төмендеуі;
- бос жер учаскелерінің бірыңғай көзі және топырақтың сапалық және агрохимиялық жай-күйі бойынша бірыңғай платформа туралы ақпараттың болмауы;
- ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлердің кадастрлық құнын анықтау үшін өзекті деректердің болмауы;
- жайылымдарды жеткіліксіз суландырылуына байланысты оларды игерудің төмен деңгейі;
- пайдаланылмайтын ауыл шаруашылығы жерлерін айналымға тартудың төмен қарқыны;
- нақты егіншілік элементтерін енгізудің жеткіліксіз деңгейі.

Аграрлық ғылым, білім беру және кадрлық қамтамасыз ету саласында:

- ғылыми әзірлемелердің АӨК агроқұрылымдарының сұранысына нашар бағдарлануы, рентабельділікті, кірістілікті арттыру және бәсекелестік артықшылықтар алу;
- аграрлық ғылымды қаржыландырудың жеткіліксіздігі;
- экономиканың аграрлық секторында біліктілікті арттыру, консультациялық және ақпараттық қызметтер көрсету жүйелері үшін дамымаған инфрақұрылым;
- ғылыми нәтижелерді өндіріске беру тетіктерінің дамымауы;
- жаппай жұмысшы мамандықтарды даярлау жүйесінің болмауы;
- жоғары және арнаулы орта білімі бар мамандарды даярлау сапасы өндіріс талаптарына сәйкес келмейді;
- аграрлық бейіндегі оқу орындары түлектерінің ауыл шаруашылығы кәсіпорындарындағы жұмысқа орналасу үлесінің төмендігі;
- ауылда бекіту үшін жас мамандарды ынталандырудың төмен дәрежесі;
- ауылдық аумақтардың қазіргі элеуметтік және басқа да инженерлік инфрақұрылымының деңгейі халықтың өмір сүру сапасының қазіргі заманғы стандарттарына сәйкес келмейді.

Іс-әрекеті өзара тікелей немесе жанама байланысты, халықтың азық-түлік қажеттіктерін қанағаттандыруға бағытталған салалардың (кәсіпорындардың) жиынтығы. Аграрлық-өнеркәсіптік кешеннің мынадай негізгі үш саласы бар:

- ауыл шаруашылығына, тамақ өнеркәсібіне және ішінара жеңіл өнеркәсіпке қызмет көрсетуге және күрделі құрылысқа арналған өндіріс құралдарын өндіру;
- ауыл шаруашылығының өзі;
- ауыл шаруашылығы өнімдерін даярлау, тасу, сақтау, ұқсату және тұтынушыларға жеткізу салалары.

Егіншілік және мал шаруашылығы өнімдерін сол өнімдерді ұқсатумен үйлестіріп, шаруашылықты жүргізуді қамтамасыз ететін салалармен (мысалы, минерал тыңайтқыштар өндірісі) бірлесе қызмет атқаратын шаруашылық бірлестігі (кәсіпорындар тобы).

Кәсіпорын қалдықтары ауыл шаруашылығының дамуына, ал ауыл шаруашылығы қалыптаса бастаған кешен шегіндегі кәсіпорындардың дамуына жәрдемін тигізетін болғандықтан, жаңа байланыс – ресурстық-энергетикалық байланыстың пайда болуы Аграрлық-өнеркәсіптік кешеннің маңызын арттыра түсті.

Биотехникалық революция қоғамдық өндірістегі құрылымдық өзгерістермен және қоғамдағы жаңа әлеуметтік құбылыстармен байланысты жүріп отырады. Осылардың арасында себепті-салдарлы байланыс болады: бір процесс келесінің дамуын ынталандырады және керісінше, осы байланыстағы ең маңызды жағдай – азық-түлік өндірісінде жаңа қоғамдық еңбек бөлінісінің пайда болуы. Ұзақ мерзім бойы азық-түлікпен қамтамасыз ету аграрлық еңбектің қызметі болып келген еді. Ал бүгінгі заманда осы қызметті өнеркәсіптік еңбек атқарады.

Ауыл шаруашылық шикізаттарынан азық және басқа тауарлар өндірісінің жаңа жүйесі бойынша біріншілік өнім өндіруі тек аграрлық өндіріс қызметіне жататын болды. Ал осы өнімнің аз бөлшегі (1/4) тұтынушыға таза түрде жетеді, көбі (3/4) – техникалық өндеуден өтеді. Ауыл шаруашылық өндірісі оңашаланған өзін-өзі ұдайы өндіретін жүйеден жаңа ұдайы өндірістік жүйенің буынына айналады.

Сонымен, жаңа қоғамдық еңбек бөлінісінің арқасында, аграрлық өндіріс қоғамдық капиталдың ұдайы өндірісінің жалпы жүйесіне кіреді және ол осы жүйенің даму заңдарына сәйкес дамитын болады.

Осымен қатар, аграрлық өндіріс, көбінесе тұтыну заттарын өндіретін саладан, көбінесе, өндіріс құралдарын (шикізат өндейтін өнеркәсіп үшін) өндіретін салаға айналады.

Азық және ауыл шаруашылық шикізатынан тауарлардың бірнеше түрін өндіретін салалардың жиынтығы жататын ұлттық өндіріс аумағында экономиканың ерекше сферасы қалыптасады. Ол аграрлық-өнеркәсіптік кешен (АӨК) деп аталды. АӨК-нің құрылымын құратындар:

- біріншілік және түпкі өнім өндіретін сфера (өсімдік өсірушілік, мал өсірушілік және осылардың өнімдерін өндейтін өнеркәсіп салалары);

- ресурс құратын сфера (АӨК-ің барлық сферасына еңбек құралдарын жасайтын өнеркәсіп салалары және кадрлар дайындайтын жүйе);

- АӨК-тің өндірістік инфрақұрылымы;

- тауар және ақша айналымы және информациялық қамту жүйесі.

АӨК жабық өзін-өзі ұдайы өндіретін жүйе болып қызмет етеді.

Азық-түлік шаруашылығын, немесе, азық-түлік кешенін жеке бөліп қараған жөн.

Осыған АӨК-ің азық-түлік бөлімі және балық, орман шаруашылығы, минералдық су өндірісі, ішетін су дайындау және тұрғындарды сумен қамту, тамақ тұзы өндірісі және т.б. жатады.

Ауыл шаруашылық өндірістің машиналық стадияға ауысуымен байланысты, аграрлық еңбек аграрлық-өнеркәсіптік еңбекке айналады, ал аграрлық өндірістің өзі – аграрлық-өнеркәсіптік өндіріске айналады. Осыны бүгін жаңа типті жиынтық жұмыскер жүргізеді.

Аграрлық-өнеркәсіптік өндірістің өзіне тән жаңа біріншілік буыны болады.

Сапа жағынан қарағанда оның биологиялық, материалдық-техникалық және ғылыми базасы бөтен болады. Ал ірі және ұсақ өндіріс үшін осы базаның дәрежесі бірдей болады. Бұл жағдаймен фермерлік шаруашылық құрғанда есептесу керек. Жаңа жағдайларда ұтылмау үшін, тапсырма беруші ірі фирмалардың қажеттігімен есептесе отырып, шаруалар өз шаруашылығын мамандандыруға мәжбүр болады. Ал осы қадам оның еркіндігін шектетеді, ол экономикалық, технологиялық және ғылыми тәуелсіздігінен айрылады. Өндірілетін өнімге, пайдаланған тұқымға, гербицидке, тыңайтқыштарға, жанармайға, арендаға алынған техникаға, техникалық, агрономиялық, ветеринарлық және басқа түрлі қызметтерге бағаны

тапсырма беруші белгілейді. Бірсыпыра елдерде, шаруалар өздерінің мүдделерін қорғайтын кооперативтер құрып отыр.

Осыған қарамастан, шаруалар мекен-жайының аграрлық өндірістің біріншілік буыны болуы жоққа шығып келеді.

АӨК қалыптасуы және егіншіліктің өнеркәсіптік агрономияға айналуы, капиталдың ауыл шаруашылығына тартылуына жол ашып отыр, ірі капитал АӨК-ің барлық төрт сферасын қамтыған агробизнес жүйесі қалыптасып отыр. Мұнда басты рөлді қаржы өнеркәсіп топтары атқарады. Агробизнес жүйесі арқылы, капиталдың жалпы айналысына, еңбектік жеке меншікке негізделген шаруашылық қожалықтары тартылып отыр.

Фермерліктің мәселелері шиеленісіп келеді. Шаруашылық қожалықтарынан өзгеше, фермерлік ауыл шаруашылықтар жалдамалы еңбек қолдануға негізделеді. Бұлар ауыл шаруашылығының капитализациялануының бірінші кезеңінде пайда болған. Еңбек бөлінісі, өндірістің мамандануы, аграрлық өндірістің аграрлық өнеркәсіптікке айналуы, қатал бәсекелестік, бәсекелестік қабілеті бар шаруашылықтың көлемінің өсуі – осының барлығы фермерлік шаруашылықтардың шұғыл дифференциялануын тудырады. Бұлардың көбі жалдамалы еңбекті қолданудан бас тартып, шаруашылық қожалықтарымен қосылды, немесе, мүлде жойылды.

Әдебиеттер:

1 VAT rates applied in the Member States of the European Union. Situation at 1st January 2020. https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf; <https://www.avalara.com/vatlive/en/vat-rates/european-vat-rates.html>

2 Cnossen, S. VAT and agriculture: lessons from Europe. Int Tax Public Finance 25, 519–551 (2018). <https://doi.org/10.1007/s10797-017-9453-4>. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10797-017-9453-4#Sec19>.

МРНТИ 06.73.02

Ә.Е. Ерлік, Д.Е. Зделеу, А.О. Мусабекова
Карагандинский исследовательный университет имени Е. А. Букетова,
Республика Казахстан, г. Караганда,
alisherlik281@gmail.com, Zdeley.d.e3010@gmail.com

ДОЛГОВОЙ КРИЗИС В РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАНАХ, В ЧАСТНОСТИ В КАЗАХСТАНЕ

Долговой кризис - это экономическое явление, при котором государство сталкивается с невозможностью погасить свой внешний или внутренний долг. Развивающиеся страны особенно уязвимы к долговым кризисам, поскольку их экономика часто зависит от экспорта сырьевых товаров и международных займов. Такие страны, как Казахстан, подвержены риску неблагоприятных колебаний на мировых рынках, роста процентных ставок по внешним займам и нестабильности курса своих валют.

В современной глобализированной и взаимосвязанной экономике долговые кризисы могут быстро перерасти из региональной в международную проблему. В развивающихся странах, где экономическая стабильность часто зависит от мировых цен на нефть, металлы и другие ресурсы, долговые кризисы могут значительно замедлить экономический рост, усугубить социальное неравенство и вызвать политическую нестабильность. В таких странах, как Казахстан, где экономика в значительной степени зависит от экспорта нефти и газа, последствия долгового кризиса могут иметь долгосрочные последствия для всех слоев общества.

Долговой кризис в развивающихся странах - это многоуровневая проблема, корни которой лежат в экономической политике, структуре экономики и глобальных макроэкономических условиях. Рассмотрим здесь, используя актуальные данные и статистику, основные факторы, влияющие на долговую ситуацию в Казахстане и других развивающихся странах.